

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

ו ו ז ו ז ו
ו (כתובת דוא"ל) ו ו ז

1. רמב"ן על שמות פרק יט פסוק ט

בעבור ישמע העם בדברי עמך - אמר ר"א כי היו בישראל אנשים שהיתה להם הנבואה בספק, ואע"פ שכתוב (לעיל יד לא) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, שם אמר וירא ישראל, ולא כל ישראל, וזהו שאמרו אליו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים ה כא), כי לא היו מאמינים כן מתחלה וזה טעם בעבור ישמע העם בדברי עמך, עשרת הדברים, וגם בך יאמינו, שאתה נביאי, כי מעתה יתאמת אצלם ענין הנבואה ואיננו נכון, כי זרע אברהם לא יסתפקו בנבואה, כי האמינו בה מאבותם וכבר אמר עוד ויאמן העם וישמעו (לעיל ד לא), ויאמינו בה' ובמשה עבדו (לעיל יד לא), ואם לא אמר שם כל העם וכל ישראל, אף כאן לא נאמר בעבור ישמע כל העם: והנכון בעיני שאמר, אני בא אליך בעב העונן, שתגש אתה אל הערפל בעבור ישמע העם דברי, ויהיו הם עצמם נביאים בדברי, לא שיאמינו מפי אחרים, כמו שנאמר באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי למען ילמדון ליראה אותי כל הימים (דברים ד י), וגם בך יאמינו לנצח בכל הדורות, ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דברך יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה [...]. ובמכילתא (כאן) ראיתי בעבור ישמע העם בדברי עמך, מלמד שאמר הקב"ה למשה, הרי אני קורא לך מראש ההר ואתה עולה, שנאמר (להלן פסוק כ) ויקרא ה' למשה, וגם בך יאמינו לעולם, גם בך גם בנביאים העתידים לעמוד אחרך מטין דבריהם לדעת ר"א:

2. מורה נבוכים ב, לג

יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה המגיע למשה מגיע לכל ישראל, אבל הדבור למשה לבדו ע"ה, ולזה בא ספור עשרת הדברות כלו ספור היחיד הנפרד, והוא עליו השלום ירד לתחתית ההר ויגד לבני אדם מה ששמע, אמרה התורה אנכי עומד בין ה' וביניכם, ואמר ג"כ משה ידבר והאלהים יענו בקול, ובביאור אמרו במכילתא כי כל דבור ודבור היה משיבו להם כמו ששמע, וכתוב בתורה גם כן בעבור ישמע העם בדברי וגו', מורה כי הדבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום לא הבדל הדברים, ועל שמע הקול ההוא העצום אמר כשמעכם את הקול, ואמר קול דברים אתם שומעים, ולא אמר דברים אתם שומעים, וכל מה שבא משמע הדברים, אמנם הנרצה בו שמע הקול, ומשה הוא אשר ישמע הדברים ויספרם להם, זהו הנראה מן התורה ומרוב דברי החז"ל.

3. ר' אברהם בן הרמב"ם

ואל ידבר עמנו וגו' – מפני שידעו שהתורה לא נגמרה ולא ידעו שהדיבור האחרון מן עשרת הדברים הוא סופו של מה שגזרה החכמה האלוהית לדבר בו אליהם דיבור קצר ()

4. רשב"ם, שמות כ, טו

דבר אתה עמנו – ואילמלא שאמרו כך, יש לומר שהיה אומר להם הקב"ה כל המצות מפיו.

5. רד"צ הופמן, שמות כ, טו

ויאמרו אל משה – בספר דברים נאמר בצורה מפורשת יותר שהזקנים וראשי השבטים ניגשו אל משה ואמרו דבר אתה עמנו ונשמעה ועל זה אומרת המכילתא, 'מלמד שלא היה בהם כוח לקבל יותר מעשרת הדברות שנאמר 'אם יוספים אנחנו' והרי לך גם מכאן שלפי המכילתא נאמרו כל עשרת הדברות לישראל במישורן מפי הגבורה.

6. מכילתא דרשב"י, שמות כ

ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה – בזו זכו שיעמדו להם נביאים וכן הוא אומר (דברים ל"ח:ט"ו) נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלהיך. אבל משהיו מלעיבים במלאכי אלהים פסקה מהם רוח הקדש כן הוא אומר (דברי הימים ב ל"ו:ט"ז) ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים.

שמות כ'	דברים ה'	דברים יח
יד וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלַּפִּידִם, וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר, וְאֶת-הָהָר, עֹשֵׂן	יח אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ד' אֶל-כָּל-קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הָעֹנֵן וְהַעֲרַפֵּל קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֶם עַל-שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתְּנֶם אֵלַי	
וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ, וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֹק.	יט וַיְהִי כְשִׁמְעֶכֶם אֶת-הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בָּעַר בְּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל-רֵאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם	
טו וַיֹּאמְרוּ, אֶל-מֹשֶׁה, דַּבֵּר-אֵתָה עִמָּנוּ,	כ וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרָאנוּ ד' אֱלֹהֵינוּ אֶת-כַּבְּדוֹ וְאֶת-גְּדֻלוֹ וְאֶת-קְלוֹ שִׁמְעֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רֹאִינוּ כִּי-יִדְבֵּר	טז כָּל אֲשֶׁר-שָׁאֲלָתָ מֵעַם ד' אֱלֹהֶיךָ בְּחַרְבַּ בְּיוֹם הַקֵּהֵל לְאֹמֵר

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ב

<p>לֹא אֶסֶף לְשִׁמֵּעַ אֶת-קוֹל ד' אֱלֹהִי וְאֶת-הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא-אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוֹת</p>	<p>אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וְחִי. כֹּה וְעַתָּה לָמָּה נָמוֹת כִּי תֵאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם-יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לְשִׁמֵּעַ אֶת-קוֹל ד' אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתְנוּ. כֹּה כִּי מִי כָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ כְּמִנּוּ וַיְחִי. כֹּה קָרַב אֶתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל-אֲשֶׁר יֹאמֵר ד' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר יְדַבֵּר ד' אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ</p>	<p>וְנִשְׁמָעָה; וְאֶל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים, פֶּן-נָמוֹת</p>
<p>וַיֹּאמֶר ד' אֵלַי</p>	<p>כֹּה וּשְׁמַע ד' אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר ד' אֵלַי</p>	
<p>הֵיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ</p>	<p>שָׁמַעְתִּי אֶת-קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַי הֵיטִיבוּ כָל-אֲשֶׁר דִּבְרוּ. כֹּה מִ-יָתֵן וְהִיָּה לְבַבְכֶם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֶתִּי וּלְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי כָּל-הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם</p>	<p>טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם, אֶל-תִּירְאוּ, כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם, בָּא אֱלֹהִים; וּבַעֲבוֹר, תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם--לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ</p>
<p>יח נְבִיא אֲקִים לָהֶם מִקְרֵב אַחֵיהֶם כְּמוֹךְ וְנִתְתִּי דְבָרֵי בְּפִי וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ</p>	<p>כֹּה לָךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהְלִיכֶם. כֹּה וְאֶתָּה פֹּה עֹמֵד עֹמְדֵי וְאֶדְבְּרָה אֵלֶיךָ אֶת כָּל-הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּלְמְדֶם וְעָשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ. כֹּחַ וּשְׁמִרְתֶּם לְעִשׂוֹת כְּאֲשֶׁר צִוֶּה ד' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל. כֹּס בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוֶּה ד' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תִּלְכוּ לְמַעַן תִּחְיִין וְטוֹב לָכֶם וְהִאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן</p>	<p>יז וַיַּעֲמֵד הָעָם, מֵרָחֵק; וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֶרְפֶּל, אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים</p>

היחס שבין שמות לבין דברים ה'

1. בשמות: ראה; בדברים: שמיעה.
 2. בדברים תוספת: 'ולא יסף'.
 3. בשמות: התרחקות של העם; בדברים: 'ותקרבו אל'.
 4. בשמות: כל העם; בדברים: 'ראשי שבטיכם וזקניכם'.
 5. בדברים: הדגשת הפלא בגילוי האלוהי לאדם ובהישארותו בחיים.
 6. בדברים: הדגשת משה כמתווך.
 7. בדברים: 'אם יוספים' – כהמשך 'ולא יסף'.
 8. בדברים: יש איזכור שה' שמע, הסכים, וציווה את משה.
 9. בשמות: הסבר מדוע הייתה ההתגלות; בדברים: תקווה שישמרו את מצוותיו.
 10. בשמות: העם עומד מרחוק; בדברים: שב לאוהלו.
 11. בשמות: 'ומשה נגש אל הערפל'; בדברים: תיאור נתינת המצוות.
7. ולא יסף – מתרגמנין: לא פסק, כי קולו קיים וחזק לעולם. דבר אחר: לא יסף – לא הוסיף להיראות, באותו פומבי. (רש"י דברים ה,ח)
- ולא יסף – כי אחר השלם הדברות, בקשו ישראל ממנו ע"ה שלא ידבר עוד אלהים עמם כמו שיפרש אחר כן (ר"י אבן כספי)
8. ואשר ידבר בשם אלהים אחרים – אפילו כיוון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המותר (רש"י דברים יח,כ)
9. ואשר ידבר בשם אלהים אחרים – אפילו כיוון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המותר, ומת – בחנק. לשון רבינו שלמה מסיפרי (ספרי דברים י"ח:ט"ב-כ).
- ואין הענין לומר שאם בא אחד ואמר: בחלומי, והנה פעור אומר לי שתזהרו במצות הלולב, שיהא חייב מיתה, כי זה פטור הוא. ואם אומר שתעשו כן לעבוד לשקוץ ההוא, אם כן זהו נביא השקר המתנבא לעבוד עבודה זרה, ואפילו אמר כן בשם י"י הוא נסקל. אבל הענין שיאמר ראיתי פעור כי הוא האלהים, והוא המצוה שלא תאכלו בשר חזיר, וכן אם יגיד בשמו כי כזה וכזה עתיד להיות, מאחר שיאמר כי הנעבד ההוא הוא האומר ועושה גוזר ומקיים, יומת בחנק [...]